

N:o 7.

Ank. till Riksd. kansli den 23 mars 1888, kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning af väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken.

Uti tretton särskilda till förberedande behandling af bankoutskottet hänvisade motioner hafva förslag framstälts om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken.

Af dessa motioner afse 3 — afgifna inom Första Kammaren af herr friherre F. von Essen (motion n:o 16) och af herr Wallenius (motion n:o 38) samt inom Andra Kammaren af herr Joh. Jonsson i Fröstorp, med hvilken 8 andra ledamöter af samma kammare förenat sig (motion n:o 103) -- inrättande af ett afdelningskontor i *Skaraborgs län*, i hvilket syfte hemstälts af

friherre *von Essen*:

»att Riksdagen behagade besluta att inrätta ett riksbankens afdelningskontor i *Sköfde* för Skaraborgs län under de vilkor och bestämmelser som gälla för senast inrättade kontor»; herr *Wallenius*:

»att Riksdagen behagade besluta att inrätta ett riksbankens afdelningskontor i *Mariestad* för Skaraborgs län under de vilkor och bestämmelser, som gälla för senast inrättade kontor» samt herr *Joh. Jonsson* m. fl.:

»att Riksdagen måtte besluta inrätta ett riksbankens afdelningskontor inom Skaraborgs län samt uppdraga åt fullmäg-

tige i riksbanken att förlägga detsamma till den af länets städer, som fullmäktige finna vara dertill mest lämplig med afseende på allmänna rörelsens kraf och riksbankens egen fördel.»

Vidare har i 2:ne motioner, väckta den ena i Första Kammaren af herr *Carlheim-Gyllensköld* (n:o 21) samt den andra inom Andra Kam-maren af herr *T. Stockenberg m. fl.* (n:o 59), *Halmstad* föreslagits såsom plats för nytt riksbankskontor och i sådant afseende hemstälts af *den förre*:

»att Riksdagen måtte besluta inrättandet af ett riksban-kens afdelningskontor i Halmstad för Hallands län under ena-handa vilkor och bestämmelser, som nu gälla för riksban-kens öfriga afdelningskontor»;

och af *den senare*:

»att Riksdagen måtte besluta inrättande af ett afdelnings-kontor af riksbanken i Halmstad med det distrikt, som banko-fullmäktige finna lämpligt att bestämma samt under de vilkor i öfrigt hvilka fullmäktige jemväl må ega att föreskrifva.»

Derjemte har herr *L. O. Smith* (Första Kammaren, motion n:o 27) föreslagit,

»att Riksdagen täcktes besluta att i städerna *Kristianstad* och *Karlstad* inrätta afdelningskontor af riksbanken vid början af 1889, hvilka nya afdelningskontors rörelse borde omfatta Kristianstads och Vermlands län, öfverlemnande åt Riksdagen att bestämma allt hvad som i följd häraf kan anses nödigt»,

äfvensom herr *G. Jansson i Krakerud m. fl.* (motion n:o 45 i Andra Kammaren) anhållit,

»att Riksdagen måtte besluta inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i *Karlstad* för Vermlands län under enahanda vilkor och bestämmelser, som gälla för öfriga riksbankens af-delningskontor.»

Öfriga motionärer, samtliga tillhörande Andra Kammaren, hafva föreslagit:

herr *G. Ryding m. fl.* (motion n:o 40):

»att Riksdagen må besluta inrättandet af ett riksbankens afdelningskontor i *Hernösand* för Vesternorrlands län eller det område deraf, som bankofullmäktige få rätt att bestämma samt under de vilkor och bestämmelser i afseende på låne-rörelsen, som fullmäktige jemväl ega föreskrifva, men i öfrigt

- på enahanda grunder, som gälla för riksbankens öfriga afdelningskontor»;
- herr *J. Ericsson i Norrby m. fl.* (motion n:o 95);
 »att Riksdagen måtte besluta inrättandet af ett riksbankens afdelningskontor i *Linköping* för Östergötlands län under de vilkor och med de bestämmelser, som gälla för de förut inrättade afdelningskontoren i landsorten»;
- herr *P. Pehrsson i Törneryd m. fl.* (motion n:o 135):
 »att Riksdagen måtte besluta inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i *Karlskrona*»;
- herr *G. A. Wändahl* (motion n:o 157):
 »att Riksdagen besluter inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i *Sundsvall* med Vesterbottens och Vesternorrlands län tillsvidare till område»;
- herr *A. Hansson i Solberga* (motion n:o 162):
 »att Riksdagen måtte besluta, det ett riksbankens afdelningskontor inrättas för Kopparbergs län i *Falun* med vilkor och bestämmelser, som bankoutskottet finner lämpligt föreslå»;
- hvarjemte slutligen herrar *M. Dahn* och *L. Jönsson i Sandby* i motion n:o 62 hemstält,
 »att Riksdagen, beträffande ordnandet af lånerörelsen vid de efter s. k. nya systemet — Kalmarkontoret — inrättade afdelningskontor af riksbanken, må besluta, att äfven *mindre kreditiv mot borgen* må medgifvas till belopp, hvars maximsiffra bankofullmäktige skola ega bestämma; dels äfven att, under förutsättning att hvad i första punkten föreslagits bifalles, ytterligare ett afdelningskontor inrättas under år 1888 med uppdrag åt bankofullmäktige att bestämma platsen för det samma, dock så att kontoret blir förlagdt i någon länsresidensstad och att de s. k. gamla afdelningskontoren (med undantag af Göteborg och Malmö), så snart fullmäktige finna sådant lämpligen kunna ske, ordnas i likhet med de nya kontoren.»
- Fullmäktige i riksbanken, till hvilka förevarande ärende varit för afgifvande af utlåtande öfverlemnadt, hafva vid fullgörande af detta uppdrag i frågan yttrat följande:
- »I det utlåtande, hvilket af fullmäktige afgifvits till bankoutskottet vid 1887 års senare riksmöte, hafva fullmäktige utvecklat de skäl, som föranledt dem att afstyrka väckta förslag om ytterligare utsträckning af riksbankens verksamhet genom upprättande af nya afdelningskontor i

väsentlig öfverensstämmelse med de äldre. Tillika framhöllo fullmäktige vid samma tillfälle en ändrad anordning af kontorens verksamhet såsom enda villkoret för att riksbanken skulle blifva i stånd att tillmötesgå framställda önskingar om nya afdelningskontor och uttalade sig derjemte om önskvärdheten deraf, att den ifrågasatta begränsningen af de nya kontorens lånerörelse skulle i den mån sådant utan olägenhet kunde ske tillämpas jemväl på äldre eller de mindre betydande bland dessa. Beträffande åter uprättandet af nya kontor på de af fullmäktige angifna grunderna funno sig fullmäktige böra betona vigten deraf, att det nya systemet endast varsamt och småningom skulle blifva genomfördt och uttalade i enlighet dermed såsom sin åsigt, att till en början och för det dåvarande endast *ett* nytt afdelningskontor kunde lämpligen inrättas, hvilket ock borde förläggas på ett sådant ställe och erhålla ett sådant område för sin verksamhet, att inga särskilda svårigheter vållades vid genomförandet af den nya anordningen.

Utskottet hemställde för sin del om afslag å samtliga i ämnet väckta motioner och anförde såsom skäl härför det för öfrigt äfven af fullmäktige berörda förhållandet, att den på omfånget och arten af afdelningskontorens verksamhet mäktigt inverkan frågan om riksbankens ställning gent emot de enskilda bankerna i afseende å rätten att utgifva sedlar ännu icke funnit sin lösning. Genom Riksdagens beslut blef dock bestämdt, att *ett* nytt afdelningskontor skulle upprättas nemligen i Kalmar med en del af Kalmar län såsom distrikt. Detta kontor trädde i verksamhet den 15 sistlidne december.

Såsom af ofvanstående, jemfördt med hvad fullmäktige i sitt utlåtande af år 1887 anført, torde framgå, måste utvecklingen af riksbankens verksamhet i och genom nya afdelningskontor anses bero på den organisation, som åt dessa gifves, likasom på den rätta tillämpningen i praxis af de principer, som för deras verksamhet uppstälts. Det är lätt insedt, att, då afdelningskontoret i Kalmar utöfvat sin verksamhet under blott tre månaders tid, icke ens fullmäktige sjelfva ännu kunnat blifva i tillfälle att bilda sig ett säkert omdöme om huru det verkat och i hvad mån de för dess lånerörelse fastställda grunder kunnat så upprätthållas, att på en gång det legitima affärlifvets kraf blifvit tillfredsställda och riksbankens säkerhet fullt tillgodosedd. Vid sådant förhållande synes det fullmäktige särskildt med afseende på angelägenheten af att vid anordnande af nya afdelningskontor kunna fortgå i den rigtning, som påkallas af omsorgen om riksbankens ställning och uppgift, sådan denna enligt principerna för ett sundt bankväsen måste fattas, i högsta grad viktigt att kunna stödja sig på

tillförlitligt vunnen erfarenhet. Något särskildt skäl att, då ännu icke ett år förflutit efter beslutet om upprättande af ett afdelningskontor enligt ett nytt system, anordna ytterligare ett, synes så mycket mindre förefinnas, som hittills nya afdelningskontor icke inrättats två år å rad, men deremot mer än en gång först efter temligen lång mellantid. Frågan om sedelutgifningsrätten är fortfarande olöst, och de enskilda bankernas konkurrens i afseende härå måste naturligtvis i ej ringa mån för riksbanken inskränka möjligheten att med egna sedlar förlägga en så pass omfattande rörelse, som skulle följa med anordnandet af flere nya afdelningskontor samtidigt eller tätt efter hvarandra, allra helst som dessa skulle blifva, såsom flere af motionärerna synas hafva åsyftat, inrättade i hufvudsaklig likhet med de äldre kontoren.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt anse fullmäktige icke rådligt, att Riksdagen nu skulle besluta upprättandet af något afdelningskontor. Beträffande åter det af herrar Dahn och L. Jönsson framställda förslaget om ändring i de för lånerörelsen vid kontoret i Kalmar nu gällande bestämmelser anse sig fullmäktige, som för öfrigt i afseende härå icke finna skäl vara anförda, ledande till upphäfvande i väsentlig mån af hvad sistlidet år blifvit fastställt, så mycket mera föranlåtna att dertill afstyrka bifall, som en ändring i den af motionärerna ifrågasatta riktningen skulle göra det ännu svårare för riksbanken att i enlighet med derom framställda önskingar anordna nya afdelningskontor i olika delar af riket.»

De synnerligast under senare åren i stort antal återkommande motioner om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken gifva otve tydigt tillkänna att inom representationen den åsigt allt mer och mer synes göra sig gällande, att riksbanken i den mån ske kan bör genom dylika kontor utgrena sig i landsorten. Såsom skäl mot vidtagande af åtgärder i sådant syfte hafva hufvudsakligen anförts den sväfvande frågan om ordnandet af bankväsendet i dess helhet inom landet med afseende å de enskilda bankernas ställning och särskildt deras sedelutgifningsrätt, äfvensom tvekan huruvida ej inrättandet af nya afdelningskontor, i synnerhet om de anordnades i likhet med de äldre kontoren, kunde anses i viss mån splittra riksbankens krafter och menligt inverka på dess förmåga att fullgöra sitt viktigaste ändamål, som vore att upprätthålla myntvärdet och att derjemte i tider af ekonomiskt betryck kunna lemna affärslifvet det understöd, som detta vid sådana tillfällen bäst behöfver.

De tid efter annan väckta förslagen angående ändring i lagstift-

ningen för de enskilda bankerna hafva ännu ej ledt till något afgörande beslut, till följd hvaraf dessa banker erhållit nya oktrojer, om ock för kortare tid än vanligt eller intill 1893 års slut. Då sådant ovisshetstillstånd kan komma att jemförelsevis ganska länge fortfara, vill det därför synas som ej tillräckligt skäl förefunnas att i afvaktan på reglering af dessa förhållanden uppskjuta den successiva utvidgning af riksbankens verksamhet i orterna genom inrättande af afdelningskontor, som ostridigt i åtskilliga hänseenden visat sig vara af gagn bland annat såsom bidragande till ökad spridning af riksbankens sedlar och beredande af lättare tillfällen till penningeförsträckningar samt billigare vilkor dervid; och då fullmäktige, på sätt af deras utlåtande i dylik fråga till bankoutskottet vid 1887 års senare riksdag framgår, till en del låtit sina betänkligheter i fråga om nya riksbankskontor i orterna falla, under förutsättning att kontorens verksamhet i viss mån begränsades, så att denna blefve mera bankmessig, än tillföre kunde anses hafva varit fallet, har utskottet häraf funnit ökad anledning till fortgående i den riktning, som ytterst har till mål riksbankens utgrening genom kontor i hvart och ett af rikets län.

Vid öppnandet år 1887 af det af Riksdagen samma år beslutade afdelningskontoret i Kalmar tillämpades af fullmäktige ofvan antydda delvis förändrade grunder i afseende å riksbankskontorens verksamhet. Visserligen hafva fullmäktige erinrat, att så kort tid förflutit, sedan nämnda kontor inrättades, att ej tillräcklig kännedom vunnits om lämpligheten af det nya systemet, men då ju alltid, äfven om beslut under innevarande riksdag komme att fattas om öppnande af ännu ett afdelningskontor af riksbanken, fullmäktige, innan förberedande åtgärder därför kunna avslutas, få tillfälle inhemta någon tids ytterligare erfarenhet om verkningarne af de nya anordningarne, och då dessutom fullmäktige ej böra erhålla ovilkorlig föreskrift att ordna ett tilläfventyrs blifvande nytt kontor vare sig till likhet med Kalmarkontoret eller de äldre kontoren, har utskottet för sin del ej ansett denna erinran böra tillmätas allt för stor vikt.

Genom behållna andelar af bankovinsten och genom utvidgad rörelse hafva riksbankens fonder under senare åren högst betydligt ökat. Härtill kommer att genom förändrade grunder för riksbankens sedelutgifningsrätt, den obegagnade delen af densamma vuxit så, att den under innevarande år ej vid något tillfälle understigit 30 millioner, men väl uppgått till mer än 42 millioner kronor. Medel till förlag för nya afdelningskontor saknas sålunda ej, och om äfven tydligt är att utlemnande i rörelsen af sedlar i viss mån tynger på den egentliga kas-

san och under brydsamma tider kan hafva sina betänkligheter, torde dock ett så jemförelsevis obetydligt belopp, som erfordras för ett afdelningskontor, ej under nuvarande förhållanden böra ingifva några större farhågor, synnerligast om, såsom ju afsedt är, dess verksamhet begränsas på sätt fullmäktige finna lämpligt. Utskottet anser för den skull att hvarken riksbankens ställning eller andra omständigheter böra lägga något hinder i vägen för inrättande under innevarande år af ytterligare ett afdelningskontor af riksbanken.

Om förslagen i afseende å plats för nya afdelningskontor vid denna likasom vid föregående riksdagar varit mångahanda, har dock i allmänhet den åsigt gjort sig gällande, att riksbankkontor bör förläggas i länsresidensstad. Med biträdande af denna åsigt har utskottet dock ansett det kunna och böra uppdragas åt fullmäktige, som, när fråga förevar att uppgöra en plan för inrättande af afdelningskontor af riksbanken, delvis yttrat sig jemväl om den ordning, i hvilken dylika kontor borde inrättas, att bestämma den residensstad, hvarest sådant kontor bör öppnas, helst fullmäktige, med den kännedom de ega och kunna förskaffa sig om affärsförhållanden och ställningen i öfrigt inom de särskilda orterna, syntes vara närmast i tillfälle att afgöra företrädet mellan de nu föreslagna eller andra lämpliga platser.

På grund häraf har utskottet ock funnit sig böra endast så till vida tillstyrka bifall till ofvanberörda framställningar om nya afdelningskontor, att utskottet föreslår,

det Riksdagen ville besluta att ett afdelningskontor af riksbanken bör under år 1888 inrättas i den länsresidensstad, som fullmäktige i riksbanken ega bestämma, med bemyndigande tillika för dem att tillsvidare och intildess Riksdagen kan annorlunda besluta föreskrifva de vilkor och bestämmelser i afseende å kontorets distrikt och lånerörelse samt dess skötande i öfrigt, som kunna finnas erforderliga.

För den händelse denna utskottets hemställan vinner Riksdagens bifall, kommer utskottet att framdeles i memorial angående bankoreglementet afgifva förslag till de bestämmelser och tillägg i detsamma, som i anledning af sådant Riksdagens beslut påkallas.

Stockholm den 23 mars 1888.

På bankoutskottets vägnar:

G. S. ÅKERHJELM.

Reservationer:

af herrar friherre *J. G. N. S. Åkerhielm*, *A. Peyron*, *C. H. Nordenfelt*, *W. A. Söderhjelm* och *W. Falk*, som yttrat:

»Då, på sätt bankofullmäktige anført, ännu icke föreligger tillräcklig erfarenhet om verkningarne af det nya system för afdelningskontor, hvilket vid kontoret i Kalmar tillämpas, och då ej heller förekommit särskilda skäl för inrättande nu af ett nytt afdelningskontor af riksbanken, så anse vi oss böra mot utskottets beslut anmäla vår reservation, med påpekande af det synnerligen olämpliga i den af utskottets flertal påfunna utvägen att från riksbankens principal, Riksdagen, på de hvarje år grundlagsenligt omval underkastade fullmäktige vältra bördan af ansvaret för utväljande af plats för det nya kontoret»;

af herr *H. M. Ericsson*, som anført:

»Delande den uppfattning, herrar bankofullmäktige uttalat i fråga om de vid innevarande riksdag väckta motionerna om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken, skulle jag vid afgifvandet af min reservation mot utskottets hemställan i förevarande ämne kunnat inskränka mig till att endast uttala denna min, från majoritetens inom utskottet afvikande mening, om icke det sätt, hvarpå denna majoritet affattat sitt förslag, syns mig erfordra särskild belysning.

Den ställning, bankoutskottet i förhållande till riksbanken och dess fullmäktige fått sig anvisad, kan närmast betecknas såsom en verklig öfverstyrelse. Det är denna sin ställning och deraf härflytande pligter, detsamma synes mig hafva förbisett, då utskottet uppställt sin förevarande hemställan till Riksdagen. Ty då bankofullmäktiges yttrande infordrats öfver motionerna om nya afdelningskontor och fullmäktige efter pröfning af de särskilda yrkandena enhälligt och på anförda skäl afrådt från inrättande för närvarande af ett eller flere nya afdelningskontor, men utskottet icke desto mindre ansett tiden vara lämplig för anordnande af ännu ett dylikt kontor, hade det ock varit utskottets skyldighet att sjelft, så långt dess befogenhet derutinnan sträcker sig, afgöra hvar detta kontor borde läggas. Bestämmandet af denna plats innefattar ett val mellan de ortsintressen, som med afseende på frågor om nya riksbankkontor framträdt mer eller mindre häftigt under de senare riksdagarne. Detta val har nu utskottets majoritet funnit vara en alltför ömtålig och grannlaga sak att taga befattning med och för att reda sig ur svårigheterna tillgripit den beqväma utvägen att hvälfva

hela ansvaret för detta val på bankofullmäktiges, den underordnade myndighetens, skuldror. Men med all den magt och myndighet, bankoreglementet tillägger fullmäktige i riksbanken, lära icke *de* befinna sig i en bättre ställning och icke hafva lättare än utskottet att utvälja den särskilda plats, som före öfriga föreslagna bör erhålla afdelningskontor.

Möjligen har utskottets majoritet funnit, att ingen af de af motionärerna uppgifna och föreslagna orter för riksbankskontor bort deraf komma i åtnjutande, men, om så är, hade sådant bort klart uttalas, då derigenom åtminstone *någon* ledning lemnats för bankofullmäktige i fråga om utskottets mening i detta hänseende.

Jemväl ur en annan synpunkt anser jag ett sådant uttalande hafva varit på sin plats, i det att saknaden deraf kan anses innefatta ett åsidosättande af bankoutskottets på dess egenskap af öfverstyrelse för riksbanken grundade pligt att sorgfälligt utreda alla de frågor angående riksbanken, som af utskottet behandlas. Utskottet vill nödvändigt hafva ett nytt afdelningskontor, men oaktadt många förslag föreligga om stället för sådant kontor, undandrager sig utskottet all pröfning häraf; ett förfarande, som synes mig så mycket mera anmärkningsvärdt, som utskottet, på grund af det initiativ, grundlag och instruktion anförtrott detsamma, icke behöft stanna i förlägenhet i fråga om lämplig plats för kontoret, äfven om alla de af motionärerna föreslagna af en eller annan orsak befunnits otjenliga.

Utskottet synes mig sålunda icke såsom sig vederbort motsvarat de fordringar, hvilka Riksdagen eger fog ställa på detsamma, då utskottet, med afseende på afdelningskontors inrättande i strid med bankofullmäktiges utan tvifvel med hänsyn till *riksbankens eget bästa* gjorda uttalande i frågan, föreslagit Riksdagen att redan under innevarande år inrätta ett nytt kontor, men underlåtitt att tillika afgifva förslag om platsen för detsamma.»

I denna af herr Ericsson afgifna reservation har herr *J. A. Sandberg* instämt.

Herrar *J. O. Sundström* och *C. O. Berg* hafva begärt få antecknadt, att de till följd af sjukdom icke deltagit i detta ärendes behandling.
